

תאריך עדכון: 27.2.2023

שם מחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: אותיות מחכימות: סדנת היכרות עם כתבי
יד תלמודיים
09-1695-01

שם הקורס באנגלית:

Talmudic Manuscripts – An Introductory Workshop

שם המרצה: פרופ' פנחס רוט

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

סמסטר: א

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה (מטרות על / מטרות ספציפיות):

מטרת הקורס:

להפגיש סטודנטיות וסטודנטים עם כתב היד החשובים ביותר בחקר ספרות התלמוד וההלכה. להתנסות בקריאת כתבי-יד מימי הביניים. להבין את ההקשר ההיסטורי והתרבותי שבו נוצרו כתבי היד.

תוצרי למידה:

כלים בסיסיים להערכת כתבי-יד עבריים, ובהם עיקרי הפליאוגרפיה, הקודיקולוגיה, הביבליוגרפיה האנליטית והפילולוגיה התלמודית. היכרות עם כתבי-יד חשובים ועם ספרות המחקר אודותם. התנסות בהערכת כתבי-יד עבריים.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

כתבי-יד מימי הביניים מהווים את התשתית החומרית למחקר האקדמי של ספרות התלמוד לענפיו. הקורס הזה יעניק היכרות ראשונית עם כתבי היד החשובים ביותר בתחום זה ויצג את כלי המחקר המרכזיים בהם ניתן לחשוף את המידע ההיסטורי והטקסטואלי שטמון בכתבי היד הללו. לעומת קורסים אחרים במחלקה שמתמקדים בטקסט התלמוד ובניתוחו, קורס זה יעניק מבט רחב על כתבי היד עצמם.

מהלך השיעורים:

בשיעורים ישולבו שיטות לימוד מגוונות, ובהן: עיון בכתבי-יד סרוקים במרשתת, תירגול העתקת כתבי-יד עבריים, קריאה מודרכת בספרות מחקר, הרצאות אורח, ביקור באוסף הספרים הנדירים של ספריית בר-אילן.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

רשימת נושאים / תוכנית הלימודים בקורס – רשימה מפורטת של נושאי ההרצאות בסדר כרונולוגי (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	כתבי-יד עבריים והיכן למצוא אותם		
2	ספרא, כתב יד וטיקן 66	שלמה נאה, 'הערות ללשון התנאים בעקבות כתב יד ואטיקאן 66 של הספרא', מחקרים בלשון ד (תש"ן), עמ' 271—295	https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ebr.66
3	ספרי, כתב יד וטיקן 32	מנחם כהנא, 'אקדמות להוצאה חדשה של ספרי במדבר, ירושלים תשמ"ב, עמ' 116—158	https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ebr.32
4	משנה, כתב יד פרמא 138	ישראל צבי פיינטוך, 'מסורות ונוסחאות בתלמוד, רמת גן תשמ"ה, עמ' 87—108	https://www.nli.org.il/he/disco/ver/manuscripts/hebrew-manuscripts/itempage?vid=MANUSCRIPTS&docId=PNX_MANUSCRIPTS990000706800205171&scope=PNX_MANUSCRIPTS&SearchTxt=%D7%A4%D7%A8%D7%9E%D7%90%20138%20%D7%9E%D7%A9%D7%A0%D7%94
5	תוספתא, כתב יד ארפורט	עדיאל שרמר, 'למסורת נוסח התוספתא: עיון ראשוני בעקבות שאול ליברמן', JSIJ 1 (2002)	
6	תלמוד בבלי, כתב יד מינכן 95	Judith Olszowy-Schlanger, 'The "Munich Talmud": An Exceptional Book of French Jews', in: <i>Representing Jewish Thought</i> , ed. Agatha Paluch (Leiden: Brill, 2021), 126-	https://www.loc.gov/item/2021667743

	155		
https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/view/item/937041	יעקב צ' מאיר, דפוס ראשון: מהדורת התלמוד הירושלמי ונציה רפ"ג וראשית הדפוס העברי, ירושלים תשפ"ב, עמ' 88—100	תלמוד ירושלמי, כתב יד לייזן	7
https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/ddff16f5-85a6-45be-abf0-3385c2a2cad6/		קובץ מדרשים – כתב יד אוקספורד 151	8
https://fishercollections.library.utoronto.ca/islandora/object/fisher%3A117	מרדכי גלצר, 'כתבי יד בבליים קדומים', על ספרים ואנשים 10 (תשנ"ו), עמ' 16—19	ספר הלכות פסוקות, כתב יד ששון	9
עדנה אנגל, 'לשאלת זמנו ומוצאו של כתב-יד ברלין 160', איתליה יא (תשנ"ה), עמ' נג-נה	י"נ אפשטיין, 'תשובות הגאונים', מחקרים בספרות התלמוד ובלשוונות שמיות, א, ירושלים תשמ"ד, עמ' 140—222	כתב יד ברלין 160	10
https://www.bl.uk/collection-items/north-french-miscellany-add-ms-11639	Sara Offenberg, <i>Illuminated Piety: Pietistic Texts and Images in the North French Hebrew Miscellany</i> (Los Angeles: Cherub Press, 2013) - selections	קובץ חיבורים מצפון צרפת	11
https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/60f5a5d4-8e17-457a-8280-0e0fdd43a1b6/	שלמה זלמן הבלין, הקדמה, משנה תורה להרמב"ם מדע ואהבה הספר המוגה, ירושלים תשנ"ו, עמ' 17—29	משנה תורה – הספר המוגה	12
http://www.hebrewmanuscript.com/	שמחה עמנואל, 'גניזת אירופה – מהותה ותולדות מחקרה', מגנזי אירופה א, ירושלים תשע"ה, עמ' 17—63	גניזת אירופה	13
		מפגש סיכום	14

ג. דרישות קדם:

אין

ד. חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות והשתתפות פעילה בשיעורים. רצוי מאוד להביא מחשב אישי לשיעורים. מטלת ביניים-תרגול העתקה מכתב יד. מטלת סיום בסוף השנה. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. היעדרות מעל חמש הרצאות ללא סיבה מוצדקת תמנע קבלת ציון בקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

תרומה לדיון בשיעור – 10%
מטלת ביניים עד סוף סמסטר א – 10%
מטלת סיכום בסוף השנה 80%

ו. ביבליוגרפיה:

קריאה מומלצת:

מלאכי בית-אריה, קודיקולוגיה עברית, ירושלים תשפ"א

Aliza Cohen-Mushlin et al., *Selected Hebrew manuscripts from the Bavarian State Library* (Jerusalem: The Center for Jewish Art, the Hebrew University of Jerusalem, 2020)

Andreas Lehnardt, ed., *European Genizah: Newly Discovered Hebrew Binding Fragments in Context* (Leiden: Brill, 2020)

Mauro Perani and Enrica Sagradini, *Talmudic and Midrashic Fragments from the Italian Genizah: Reunification of the Manuscripts and Catalogue* (Firenze: Giuntina, 2004)

Benjamin Richler, *Guide to Hebrew Manuscript Collections* (Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 2014)